

INDIVIDUALNOST GRAĐANA PRETPOSTAVKA FUNKCIONISANJA EVROPSKOG FEDERALIZMA

Piše: doc. dr. sc. Pavle Vukčević
Udruženje "Naša Jugoslavija"
e-mail: pavlevukcevic@gmail.com

Kao o mnogim drugim stručnim stvarima, tako i o fenomenu federalizma obično odlučuju, njime se bave, o njemu misle (jer ih se tiče), tri grupe ljudi – zavisno od toga da li federalizmu prilaze sa stanovišta ideje ili pak sa stanovišta interesa:

a) oni koji o jednoj ozbiljnoj, složenoj, pa time i stručnoj stvari (a federalizam to jeste), imaju ideju, razmišljaju i imaju šta da kažu;

b) oni, čijeg se neposrednog interesa te stvari tiču, zbog čega oni o tome i glasno kažu što misle;

c) oni koji imaju teorijsko znanje, ali i interese koji se duboko tiču te stvari zbog čega najčešće i ne govore o njoj ono što misle, nego ono što odgovara njihovim interesima.

Vrijeme u kojem živimo upravo favorizuje ovu grupu ili pak oni favorizuju takvo vrijeme.

Rasprava o evropskom federalizmu – političko-pravnom obliku jedne zajednice – nije moguća, a da eo ipso (samim tim) to nije rasprava o društveno-ekonomskom sistemu, dakle o načinu proizvodnje koji stoji i u osnovi političke nadgradnje. Ovo podrazumijeva da se rasprava vodi, čak i među teoretičarima, sa stanovišta interesa. Uobražavati da se polazi samo sa teorijskih pozicija bila bi čista hipokrizija.

Ako je nauci dozvoljeno da uobražava, postavljam nekoliko teorijskih, metodoloških i empirijskih pitanja i nudim isto toliko odgovora, uvjeren da ih postavljam sa stanovišta ideja:

1. Da li je politička zajednica, dakle zajednica ljudi koji sistem svojih međusobnih odnosa regulišu zakonima, a državom se služe kao sredstvom kojim štite tako regulisane odnose, samo pravna ili i moralna zajednica?

Ako jeste, a ne vidim kako je moguće zamisliti pravnu zajednicu koja ne počiva na nekim moralnim načelima (i ako je obrnuto moguće), onda svako postavljanje pitanja ili zahtjeva za pravnom zajednicom supsimira i pitanje moralnog karaktera zajednice, koja je pitanje legitimiteta kako države, tako i zakona koji u njoj vladaju. Sklad pravnog sistema, uključujući i ustav sa moralnim načelima, je odlučniji za funkcionisanje jedne političke zajednice, nego sklad unutar samog pravnog sistema. Zakoni koji su u skladu sa osnovnim moralnim načelima i država koja svoje zakone usklađuje i sprovodi u skladu sa tim načelima, čine da ta politička zajednica i kao pravna bude moralna. Zajednica, čiji zakoni nisu u skladu sa njenim moralnim karakterom, pa su ili bolji (napravljeni za neka bolja vremena) ili zaostaju za osnovnim moralnim načelima, čak ni kao pravna nije moralna. Zato se postavlja pitanje legitimiteta takve zajednice.

2. Šta ili ko određuje moralni karakter, a time i legitimnost pravne zajednice?

Samo u pravnoj zajednici, u kojoj zakoni stoje iznad svih i važe za sve jednako, može se postaviti pitanje: šta je to što određuje legitimnost pravnog sistema i reći da je to nešto objektivno. Ono što određuje moralni karakter zajednice i što pravni sistem te zajednice određuje legitimnim ili ne, dakle ono što određuje šta je dobro i da li zakoni služe dobru, tj. šta je pravda i da li su zakoni pravedni, jeste ono što je osnova svih društvenih odnosa u toj zajednici, a to je način proizvodnje i uspostavljeni odnosi u procesu proizvodnje.

3. Da li je ustav pravni ili filozofski akt?

Kao opšti pravni akt, kao zakon u kome se izražava ono što je opšte dobro, ustav je prije svega filozofski, dakle etički akt te zajednice i čitavog naroda (ne nacije ili klase), čak i onda kad ga ne pravi čitav narod. Ukoliko u njemu nije uspješno izraženo ono što je dobro, onda ustav nije izraz moralne strukture jedne zajednice i nije izraz ethosa jednog naroda.

4. Ko bi trebalo da uređuje političku zajednicu (pravi ustav i sve opšte zakone) i ima vlast?

Opšti zakon ne može da počiva na svojini, što je uglavnom stanovište pravne nauke, nego na pravednosti, kao onom što je opšte. Država koja počiva na zakonima zasnovanim na pravednosti, dakle na onome što je opšte dobro zajednice, na individualnostima pojedinaca, jeste moralna zajednica. Ona ne počiva ni na svojini kao osnovi neprirodne nejednakosti ljudi, nejednakosti koja nije

izraz njihove unutrašnje različitosti, niti na apstraktnoj jednakosti pojedinaca koja ne uzima u obzir njihove unutrašnje različitosti, različite sposobnosti i osobine. Ukratko, pravičnost počiva na individualnosti, dakle na nejednakosti pojedinaca i njihovom učešću u državi zasnovanoj na unutrašnjoj različitosti ljudi, različitosti njihovih sposobnosti, talentu, sklonosti, prirodnoj naklonjenosti prema nekoj stvari koja je u vezi sa državom, odnosno političkom zajednicom.

5. Može li politička zajednica, dakle zajednica ili savez zajednica tj. država, biti moralna zajednica, zajednica zajednica ili savez pojedinaca.?

Politička zajednica koja je prije svega moralna, dakle koja počiva na pravednosti, na ravnopravnosti pojedinaca, čak i pod pretpostavkom njihove nejednakosti, dakle na individualnosti ljudi, a ne na njihovoj pravnoj jednakosti, svojinskoj nejednakosti ili pak na jednakosti njihovih kolektiviteta (plemena ili nacije) jeste humana moralno-politička zajednica. Zajednica koja bi počivala na nekom drugom načinu proizvodnje, koji bi pojedince učinio svojinski neravnopravnim, morala bi biti i pravno zasnovana na svojini i privatnom interesu. Najviše što takva zajednica može postići jeste ravnopravnost kolektiviteta (plemenskog, nacionalnog ili, čak, državnog), ali ne i ravnopravnost individuuma, dakle građana. Zajednica čiji se zakoni izvode iz prava na svojinu, a ne iz pravednosti, nije savez građana, pojedinaca kao individuuma, nego savez plemena, nacija ili naprosto njihovih političkih tvorevina-država, kao apstraktnih opštosti tih zajednica u kojima je potrta individualnost ljudi.

6. Osnovno metodološko pitanje – u čemu se sastoji odnos između opšteg, posebnog i pojedinačnog tj. odnos između cjeline i dijelova? – unutar kog se postavljaju sljedeća pitanja:

6.a Izražava li odnos između opšteg, posebnog i pojedinačnog i odnos suverenosti (fr. souverain - najviši, najveći nosilac vlasti) države (kao opšteg predstavnika), nacije (predstavnik onog posebnog) i naroda u smislu „demos populusa“ ili puka (koji izražava svakog pojedinačno)?

6.b Da li se u postavljanju pitanja o odnosu opšteg i posebnog (federacije i države) može zaobići i ono pojedinačno?

6.c Da li ravnopravnost posebnih (recimo nacionalnih) interesa obezbjeđuje i ravnopravnost pojedinačnih (recimo individualnih) interesa?

6.d Zar i posebni interes može apstrahirati (zanemariti ga, ne uzeti ga u obzir, biti mu nadređen) pojedinačni interes, baš kao što i opšti interes (u obliku države i partije, nadsobne zajednice) može apstrahirati pojedinačne, pa i posebne interese?

Opšte, posebno i pojedinačno, dakle federacija, država i građani (narodi), stoje u međusobnom odnosu, kao cjelina i dijelovi. Hegel je govoreći o tom odnosu smatrao da dijelovi samo jednim momentom pripadaju cjelini, što znači da je uslov njihovog postojanja kao dijelova pripadanja samima sebi. U odnosu između federacije i njenih sastavnih dijelova to je očigledno. Federacija koja ne bi priznavala samostalnost svojih dijelova (država), to da one ne pripadaju cjelini svim svojim momentima, ne bi bila federacija, ne bi bila cjelina, nego apstrakcija svojih dijelova. Uslov egzistencije jedne političke zajednice kao federacije, kao cjeline sastavljene od dijelova, uslov njenog suvereniteta, nije samo suverenitet njenih posebnih dijelova (država), nego i suverenitet, učešće u vrhovnoj vlasti njenih pojedinačnih dijelova, građana, ljudi kao političkih bića, suverenitet naroda. Pretpostavka suvereniteta cjeline savezne države (federacije) nije nagacija suvereniteta država, nego afirmacija suvereniteta građana.

7. Šta je, u stvari, federacija?

Federacija je pravno-politički oblik zajednice. Ali već i kao oblik ona je pretpostavka i ako ne i dovoljan uslov njene egzistencije kao takve, njenog karaktera ili sadržaja kao federacije. Zato je predmet naučne rasprave o jednoj stvari sama ta stvar, njen oblik, ali prije svega njen sadržaj. Inače nam nauka ne bi bila potrebna. Ako je federacija pravno-politički oblik ljudske zajednice koji ima i svoj sadržaj, onda ona zavisi i od toga kako je riješeno osnovno metodološko pitanje, pitanje odnosa opšteg i pojedinačnog i samo pod pretpostavkom i pitanje posebnog. Samo od odgovora ili rješenja ovog pitanja zavisi da li ćemo riješiti našu osnovnu dilemu: da li je pitanje ravnopravnosti pojedinačnih interesa ili je, obrnuto, rješenje ravnopravnosti pojedinačnih interesa eo ipso rješenje i ravnopravnosti posebnih interesa, pa i problema apstrakcije opšteg (državnog), dakle opet posebnog interesa.

Federacija je, dakle pravno-politički oblik suvereniteta naroda, čovjeka kao državljanina, čovjeka kao političkog bića, a samim tim i suvereniteta svakog posebnog političkog organiziranja ljudi. Suverenitet naroda u federativnom političkom sistemu stoji iznad suvereniteta nacije, nacionalne države, ali i svakog drugog kolektiviteta (npr. klase). Ako država počiva na suverenitetu nacije ili klase, bilo da se radi o saveznoj državi ili o državi koja je u savezu, onda su pripadnici drugih nacija (nacionalnih manjina, etničkih skupina) građani drugog reda. Suverenitet naroda, suverenitet čovjeka kao građanina, državljanina ili kao političkog bića je istina ili sadržaj federacije.

8. Ako pretpostavka federalizma nije nacionalna ravnopravnost, nego individualna ravnopravnost ili individualnost građana kao pretpostavka njihove ravnopravnosti, ako je dakle pretpostavka federalizma savez građana, ukoliko suverenitet naroda, postavlja se onda pitanje: što je uslov suvereniteta naroda, odnosno ravnopravnosti građana jedne pravno-političke zajednice?

Da li je to, da podsjetim na maločas iznesenu dilemu, njihova jednakost, kao što je to ideal građanskog društva koje izjednačava ljude na pravnoj osnovi apstrahujući od njihove različitosti, da bi ih na osnovi svojine učinio nejednakim? Da li je, prema tome, suverenitet naroda tj. stvarna federacija moguća na osnovi njihove pravne jednakosti? Drugim riječima, da li ravnopravnost građana, državljana, učešće ljudi u političkom životu zajednice, dakle opet stvarna federacija, moguća na temelju svojinske nejednakosti građana. Može li građanin, bez obzira na njegovu nacionalnu ili imovinsku pripadnost, biti suveren uz buržuja?

Pretpostavka federalnog pravno-političkog oblika zajednice tj. zajednice ravnopravnih, iako nejednakih, ljudi jesu razvijeni produkcionni odnosi i razvijene produkcione snage, razvijen način proizvodnje, čiji je unutrašnji telos (cilj) njegova istorijska svrha prevladavanja rada. Mislim da ne postoje nacionalne vođe ili vođe nacija, lideri političkih partija koji će uspjeti unutar evropskog federalizma povezati najamnog radnika i evropsku buržoaziju.

Split, mart 2016. godine

Doc. dr. sc. Pavle Vukčević je politolog iz Splita
Doktorirao je na temi
„Ostvarivanje samoupravljanja u privrednim organizacijama splitske regije“
Empirijski istraživao funkcioniranje samoupravljanja od 1986-1989.